

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.38>

RZECZYWISTE ZWIĄZKI MAŁŻEŃSKIE I PROBLEMY OCHRONY PRAW ICH UCZESTNIKÓW

Tetiana Kuz

*wykladowca Katedry Prawa Konstytucyjnego, Administracyjnego i Finansowego Wydziału Prawa
Zachodnioukraińskiego Uniwersytetu Narodowego (Tarnopol, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-6854-9230

e-mail: tanyakyz21@gmail.com

Adnotacja. Niniejszy artykuł koncentruje się na kompleksowej analizie faktycznych związków małżeńskich i podkreśleniu problemów związanych z ochroną praw osobistych i majątkowych mężczyzny i kobiety w takich związkach. Artykuł ujawnia pojęcie faktycznego małżeństwa, identyfikuje oznaki faktycznego związku małżeńskiego, a także warunki, których przestrzeganie jest obowiązkowe przy zawieraniu faktycznego małżeństwa, a mianowicie: wiek małżeński, dobrowolność małżeństwa, jednożenstwo i zakaz małżeństwa dla krewnych; wspólne życie, wspólny byt, wspólne rodzicielstwo; publiczne ujawnienie stosunków małżeńskich przed osobami trzecimi; wzajemne wsparcie materialne. Przeanalizowano również problemy pojawiające się w rzeczywistym małżeństwie, związane z osobistymi relacjami majątkowymi i relacjami przynależności i podziału ich majątku. Autor przeanalizował przepisy prawa i praktyki sądowe oraz zaproponował sposoby rozwiązania takich problemów.

Słowa kluczowe: faktyczny związek małżeński, rzeczywiste małżeństwo, małżeństwo, rodzina, małżonkowie, państwowa rejestracja małżeństwa, małżeńska wspólność majątkowa.

ACTUAL MARRIAGE RELATIONS AND PROBLEMS OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF THEIR PARTICIPANTS

Tetiana Kuz

*Lecturer at the Department of Constitutional, Administrative and Financial Law at the Faculty of Law
Western Ukrainian National University (Ternopil, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-6854-9230

e-mail: tanyakyz21@gmail.com

Abstract. This article is devoted to a comprehensive analysis of the actual marital relationship and highlighting the problems of protection of personal and property rights of men and women in such relationships. The article reveals the concept of de facto marriage, identifies the signs of de facto marital relations, as well as the conditions that are mandatory when concluding a de facto marriage, namely: age of marriage, voluntary marriage, monogamy and prohibition of marriage to relatives; cohabitation; common life; joint upbringing of children; public disclosure of marital relations to third parties; mutual material support of each other. The problems that arise in a de facto marriage related to personal non-property relations and the relationship of ownership and division of their property are also analyzed. The author analyzes the legislation and case law and suggests ways to solve such problems.

Key words: actual marital relationship, actual marriage, marriage, family, spouse, state registration of marriage, joint ownership.

ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЇХ УЧАСНИКІВ

Тетяна Кузь

*викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
юридичного факультету*

Західноукраїнського національного університету (Тернопіль, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-6854-9230

e-mail: tanyakyz21@gmail.com

Анотація. Ця стаття присвячена комплексному аналізу фактичних шлюбних відносин та висвітленню проблем захисту особистих та майнових прав чоловіка та жінки в таких відносинах. У статті розкрито поняття фактичного шлюбу, визначено ознаки фактичних шлюбних відносин, а також умови, дотримання яких є обов'язковим у разі укладення фактичного шлюбу, а саме: шлюбний вік, добровільність шлюбу, одношлюбність та заборона перебувати у шлюбі родичам; спільне проживання; спільний побут; спільне виховання дітей; публічне виявлення подружніх відносин перед третіми особами; взаємна матеріальна підтримка один одного. Також проаналізовано проблеми, які виникають у фактичному шлюбі, що пов'язані з особистими немайними відносинами та відносинами належності та поділу їхнього майна. Автором проаналізовано законодавство та судову практику і запропоновано шляхи вирішення таких проблем.

Ключові слова: фактичні шлюбні відносини, фактичний шлюб, шлюб, сім'я, подружжя, державна реєстрація шлюбу, спільна сумісна власність.

Вступ

У сучасному світі спостерігається значна кількість змін як в економічній, так і у соціальній сфері життя суспільства. Багато правових інститутів трансформуються та адаптуються щодо нових реалій та умов. Зазнав змін і один з найдавніших – правовий інститут шлюбу. Сьогодні значна частина пар усе частіше вирішують проживати разом без державної реєстрації шлюбу, тобто у так званих фактичних шлюбних відносинах. Але такі відносини не визнаються державою як союз чоловіка та жінки, що має на меті створення сім'ї.

Варто відзначити, що фактичні шлюбні відносини існували ще з часів римського права та мали назву «конкубінат». Поширеним є цей інститут і у Західній Європі. Що стосується України, то вперше на законодавчому рівні фактичний шлюб знаходить правове регулювання у Сімейному кодексі України, де певною мірою законодавець намагається прирівняти його до зареєстрованого шлюбу, однак детальної регламентації прав та обов'язків не містить ні Сімейний кодекс України, ані інші акти сімейного законодавства. Відповідно, виникає низка проблем правового характеру, що зумовлює актуальність цієї теми дослідження.

Не досить дослідженим є це питання і в правовій літературі, зокрема, що стосується проблем захисту прав подружжя у фактичному шлюбі. Відсутність чіткої системи правового регулювання фактичних шлюбних відносин автоматично виключає і єдиний підхід судових органів до вирішення пов'язаних із ним спорів між учасниками відповідних правовідносин.

Основна частина

Наукове дослідження має на меті комплексний аналіз наукових праць та правовий аналіз законодавства і судової практики щодо регулювання фактичних шлюбних відносин та пропозиції щодо вдосконалення та захисту прав подружжя у цій сфері.

Для досягнення вказаної мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати поняття фактичних шлюбних відносин та визначити їх ознаки й особливості;
- визначити види майнових відносин, які виникають у фактичному шлюбі;
- проаналізувати особливості відносин спільної власності, які виникають у фактичному шлюбі.

Матеріал і методи досліджень

Під час написання наукової статті використано діалектичний метод, за допомогою якого проаналізовано систему поглядів щодо розуміння поняття «фактичні шлюбні відносини». Також використовувалися спеціальні наукові методи логічного, системного, порівняльного та історичного аналізу, які були застосовані для визначення поняття та суті інституту «фактичного шлюбу». За допомогою методу порівняльного аналізу було проведено порівняння особливостей «фактичного шлюбу» та «легалізованого шлюбу».

Теоретичною базою дослідження є наукові праці таких вітчизняних учених, як: З. Ромовська, М. Басілашвілі, С. Гопанчук, Т. Ариванюк, М. Дякович, І. Злотник, А. Овчатова-Редько.

Емпіричною основою дослідження є положення актів цивільного та сімейного законодавства України та судова практика у цій сфері.

Результати та їх обговорення

Сімейний союз чоловіка та жінки, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС), визначається Сімейним кодексом України (далі – СК) як шлюб (Сімейний кодекс України, 2002). При цьому слово «сімейний» засвідчує, що шлюб створює сім'ю, а слово «союз» підкреслює договірну природу шлюбу, яка зумовлює його добровільний характер.

Виникнення та припинення шлюбних відносин неодмінно пов'язується з їх державною реєстрацією, оскільки вона надає статусу законності сімейним відносинам між чоловіком і жінкою (Басілашвілі, 2017: 5).

Основні ознаки шлюбу закріплені у ст. 21 СК України, згідно з якою шлюб – це союз жінки та чоловіка. Це фізіологічна ознака, бо закон дозволяє укладати шлюб лише між особами різної статі. Наслідком такого союзу є створення сім'ї.

Сім'я ж є необхідним компонентом соціальної структури будь-якого суспільства, а також центром організації побуту. Основу сім'ї становить шлюбний союз між чоловіком та жінкою, а також вона об'єднує і їхніх дітей та інших родичів і близьких (Гопанчук, 2002: 28).

Сімейний кодекс України містить норму про те, що сім'я створюється на підставі шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і не суперечать моральним засадам суспільства. До того ж сім'я у соціологічному розумінні може ґрунтуватися і на фактичних шлюбних відносинах, оскільки підставою створення сім'ї, яка не вказана прямо в законі, але і не заборонена ним, є спільне проживання жінки та чоловіка, не одружених між собою (Ариванюк, 2004: 40).

Із спільного проживання жінки та чоловіка виникає потреба в організації спільного побуту. Спільний побут членів сім'ї має різноманітні види свого прояву – ведення спільного господарства, спільний відпочинок, спілкування тощо.

Однак проживання чоловіка і жінки однією сім'єю, проведення релігійного обряду шлюбу без належної реєстрації в установленому законом порядку не породжують у них прав подружжя та регулюються нормами цивільного законодавства на загальних підставах. Державна реєстрація шлюбу має на меті забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорону прав та інтересів подружжя, їхніх дітей. Вказана реєстрація є правостановлюючим фактом та вказує на момент, з якого виникають подружні права та обов'язки (Sunstein, 2004: 1507).

Проте СК України містить норми, які дозволяють часткове врегулювання шлюбу без реєстрації, тим самим визнаючи фактичні шлюбні відносини. Йдеться про положення ст. 74 СК України, згідно з якою якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому

іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними.

Таким чином, ця норма СК України стала підставою для законодавчого закріплення фактичних шлюбних відносин, оскільки основна перешкода для їх існування – це спільно нажите майно, яке відповідно до ст. 74 зазначеного Кодексу віднесене законодавцем до спільної сумісної власності, а відносини щодо цього майна отримали однакове правове регулювання як між особами, які перебувають у шлюбі, так і між чоловіком та жінкою, які спільно проживають без реєстрації шлюбу (Дякович, Сеник, 2011: 39).

3. Ромовська розглядає фактичні відносини чоловіка та жінки як сімейний союз. Відсутність державної реєстрації не робить цей союз актом цивільного стану, тобто шлюбом у правовому сенсі цього правового інституту. Жінка та чоловік у цьому союзі мають статус сім'ї, але не мають статусу подружжя. А права та обов'язки, які їм надаються, повинні вважатися такими, що належать їм не як подружжю, а як особам, що проживають однією сім'єю. Вони можуть бути тотожними за змістом (право на аліменти, право на відшкодування шкоди у зв'язку з втраченою годувальника і навіть право на спадкування), але підстави їх виникнення є різними (Ромовська, 2009: 178).

Поняття «фактичний шлюб» уже давно застосовується в науці і все частіше порушується питання вченими-юристами про необхідність закріплення його в законодавстві. Окрім того, на практиці часто трапляється термін «цивільний шлюб», однак фахівці стверджують, що «цивільним» слід вважати саме зареєстрований шлюб, оскільки так історично склалося, що таким був «офіційний» шлюб, на відміну від церковного шлюбу (Gallagher, 2001: 350).

Для теорії та практики важливо визначити ознаки фактичного шлюбу. У сучасній науковій літературі їх прийнято поділяти на дві групи:

- умови, дотримання яких є обов'язковим у разі укладення шлюбу, а саме: шлюбний вік, добровільність шлюбу, одношлюбність та заборона перебувати у шлюбі родичам;
- умови, які дозволяють одночасно наблизити фактичний шлюб до легалізованого шлюбу, але й відрізняють їх одне від одного. Сюди належать: спільне проживання; спільний побут; спільне виховання дітей; публічне виявлення подружніх відносин перед третіми особами; взаємна матеріальна підтримка один одного (Овчатова-Редько, 2008: 181).

Деякі науковці висловлюють думку про те, що такі відносини мусять мати тривалий характер (Злотник, 2004: 33). Це пояснюється тим, що особи, між якими фактичні шлюбні відносини тривали досить довгий час, мають більшу кількість спільного майна та за ознаками найбільш наближені до статусу подружжя. Тим не менш питання про те, яке співжиття вважати тривалим, залишається відкритим. Є думка про термін не менше двох років, деякі ж практики, посилаючись на ч. 3 ст. 76 СК, визначають мінімальний термін спільного проживання у десять років (Сімейний кодекс України, 2002).

Отже, фактичні шлюбні відносини – це відносини між жінкою та чоловіком, які пов'язані спільним проживанням та побутом, але не зареєстровані у встановленому законом порядку в органах ДРАЦС.

На сьогодні фактичні шлюбні відносини набирають популярності серед громадян через різні причини, але такі відносини не визнаються державою як шлюб, що своєю чергою породжує низку проблем правового характеру.

По-перше, проблемою є реалізація особистих немайнових прав у фактичному шлюбі, зокрема в такому подружжі не можна взяти прізвище фактичного чоловіка (дружини) або подвійне, як в офіційному шлюбі. Зміну прізвища можна здійснити лише за загальною адміністративною процедурою, яка передбачає звернення в органи ДРАЦС.

По-друге, складнощі у фактичному шлюбі виникають щодо встановлення походження дітей, а також у разі реєстрації батька дитини. В офіційному шлюбі дружина вказується матір'ю дитини, а батьком – чоловік. Материнство у фактичних шлюбних відносинах підтверджується довідкою з пологового про народження нею дитини. Батьківство ж підтверджується на підставі спільної заяви батька та матері новонародженого або за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини. Тобто має місце процедура визнання батьківства в органах ДРАЦС. Якщо батьківство є спірним – звертаються до суду.

Необхідно вказати і на труднощі, що виникають в осіб, які проживають у фактичних шлюбних відносинах, якщо вони захочуть усиновити дитину. Так, відповідно до частини 1 статті 211 СК особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну й ту саму дитину. Проте також встановлено, що якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може ухвалити рішення про усиовлення ними дитини (Сімейний кодекс України, 2002). Це дає таким особам можливість усиновити дитину, але ще більше ускладнює непросту процедуру усиовлення. Оскільки на практиці у виборі між подружжям, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, та особами, які проживають у фактичних шлюбних відносинах, більше шансів усиновити дитину мають перші.

Та найбільше проблем на практиці виникає з приводу майнових питань у фактичному шлюбі, зокрема тих, що стосуються належності та поділу їхнього майна.

Майно, набуте чоловіком чи жінкою до фактичного шлюбу, становить особисте майно одного з подружжя, а те, що отримане у шлюбі, – переходить до майнової сфери обох з подружжя. Так само регулюються і відносини спільної сумісної власності фактичного подружжя.

Найефективнішим способом захисту майнових інтересів у фактичних шлюбних відносинах є договірний спосіб їх впорядкування, тобто позасудовий. Йдеться про те, що фактичні чоловік і дружина можуть укласти

між собою угоду про поділ, користування, розпорядження, володіння майном, яке є в їхній спільній власності, а також угоду про поділ плодів і доходів від нього. Однак цю угоду не слід ототожнювати зі шлюбним договором, який можуть укласти між собою чоловік та жінка лише в офіційно зареєстрованому шлюбі відповідно до норм глави 10 СК України. Договір у фактичному шлюбі не потребує нотаріального засвідчення, укладається в простій письмовій формі, але за бажанням сторін може бути засвідчений нотаріально (Цивільний кодекс України, 2003).

Разом із тим відповідно до статті 74 СК України якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 цього Кодексу (Сімейний кодекс України, 2002).

За змістом наведеної норми правовими наслідками встановлення факту проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без шлюбу є встановлення належності їм майна на праві спільної сумісної власності на підставі статті 74 СК України.

Згідно із положеннями частини першої статті 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу).

Для визнання осіб такими, що проживають однією сім'єю, крім факту спільного проживання, важливі також: наявність спільного бюджету, спільного харчування, купівлі майна для спільного користування; участь у спільних витратах на утримання житла, його ремонт; надання взаємної допомоги; наявність усних чи письмових домовленостей про порядок користування житловим приміщенням; інші обставини, які засвідчують реальність сімейних відносин.

Для визначення осіб як таких, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, з метою вирішення майнового спору на підставі статті 74 СК України у судовому порядку необхідно встановити факт проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу в період, упродовж якого було придбане спірне майно.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 57 СК України особистою приватною власністю дружини, чоловіка є майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй (йому) особисто.

Отже, належність майна до спільної сумісної власності подружжя визначається не тільки фактом придбання його під час шлюбу, але і спільною участю подружжя коштами або працею в набутті майна.

Тобто статус спільної сумісної власності визначається такими критеріями, як: 1) час набуття майна; 2) кошти, за які таке майно було набуто (джерело набуття).

Норма статті 60 СК України вважається застосованою правильно, якщо набуття майна відповідає цим чинникам.

Придбане та оформлене майно одним із учасників фактичних шлюбних відносин належить йому як титульному власнику. Другий з так званого подружжя не позбавлений усіх прав (права спільної сумісної власності) щодо цього майна за умови, що не доведе у судовому порядку факт проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу право спільної сумісної власності через суд. Однак у зв'язку з відсутністю державної реєстрації відносин часто виникає проблема щодо встановлення моменту виникнення та припинення фактичних шлюбних відносин. У зв'язку з тим, що вищезгадані факти інколи проблематично довести, необхідно звернути увагу на те, що доказом існування шлюбних відносин є показання свідків (родичів, сусідів, друзів тощо).

Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду від 21.12.2007 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», у разі застосуванні ст. 74 СК України, що регулює поділ майна осіб, які проживають у фактичних шлюбних відносинах, судам необхідно враховувати, що правило зазначеної норми поширюється на випадки, коли чоловік та жінка не перебувають у будь-якому іншому шлюбі і між ними склалися усталені відносини, що притаманні подружжю (Постанова Пленуму Верховного Суду, 2007).

Сімейний кодекс України передбачає обов'язковість надання письмової та нотаріально засвідченої згоди другого з подружжя для укладення одним з подружжя договорів, що вимагають нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації (нерухомість, транспортні засоби), а також договорів щодо цінного майна (Сімейний кодекс України, 2002). При цьому законодавство не передбачає і не може передбачити отримання такої згоди у разі фактичних шлюбних відносин. Таким чином, норми про розпорядження спільною сумісною власністю подружжя спрацюватимуть лише, якщо права на майно були оформлені на обох осіб.

Проблеми захисту прав у фактичному шлюбі мають місце і у разі так званого «розірвання» такого шлюбу та поділу спільного майна. Чоловік та жінка можуть домовитися про такий поділ між собою або ж звернутися у суд, де необхідно буде встановити наявність фактичного шлюбу, а також момент його початку і завершення. Важливо зберігати та у разі потреби надавати до суду письмові докази (чеки, квитанції, договори, контракти, особисті листи тощо), які можуть підтвердити наявність та рівень доходу кожного з проживаючих однією сім'єю, факт оформлення кредиту, факт дарування та здійснення витрат на сім'ю.

Проблемним у разі розподілу загального майна у фактичному шлюбі у судовому порядку є обчислення строків позовної давності. Важко встановити дати початку та припинення проживання однією сім'єю.

У 2013 році Верховний Суд України в ухвалі від 25 грудня за результатами розгляду справи № 6-135цс13 виклав таку правову позицію: майно, придбане під час спільного проживання особами до 1 січня 2004 року, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо майно придбано внаслідок загальної праці таких осіб як сім'ї (при цьому загальною працею слід вважати загальні або індивідуальні робочі зусилля, внаслідок яких вони отримали загальні чи особисті доходи, об'єднані у майбутньому для придбання цього майна, ведення ними загального господарства, побуту та бюджету).

Варто також звернути увагу і на особливості спадкування у разі фактичних шлюбних відносин. Після смерті одного з такого подружжя інший успадковує майно тільки на підставі заповіту або якщо він уклав зі спадкодавцем спадковий договір, договір довічного утримання або перебував на утриманні покійного.

За законом майно успадковують законні родичі покійного. Той з фактичного подружжя, що залишився, належить до четвертої черги на спадкування, якщо він(вона) проживав(ла) з покійним не менше п'яти років однією сім'єю на дату смерті (Цивільний кодекс України, 2003). Крім того, ці обставини необхідно доводити через суд.

Що стосується аліментних зобов'язань, то вони практично співпадають із офіційно оформленим шлюбом. Умовами їх отримання у фактичних шлюбних відносинах виступають:

- тривалий характер спільного проживання;
- один з подружжя став непрацездатним у період спільного проживання;
- спільне проживання дитини з одним з подружжя (Сафончик, 2010: 200).

Вищезазначені обставини необхідно доводити через суд. Чинне законодавство не визначає, який термін сімейного життя у фактичному шлюбі слід вважати тривалим. За аналогією до положення статті 76 СК України його тривалість повинна становити десять років. Суд має вирішувати це питання індивідуально в кожній окремій справі.

Висновки

Фактичні шлюбні відносини – це відносини між жінкою та чоловіком, які пов'язані спільним проживанням та побутом, але не зареєстровані у встановленому законом порядку в органах ДРАЦС.

Ознаки фактичного шлюбу: особи спільно та тривало проживають разом, ведуть спільне господарство, не зареєстрували свої відносини в органах ДРАЦС.

На сьогодні фактичні шлюбні відносини набирають популярності серед громадян через різні причини, але такі відносини не визнаються державою як шлюб, що своєю чергою породжує низку проблем правового характеру. Зокрема, проблемою є реалізація деяких особистих немайнових прав, а також щодо встановлення походження дітей, у разі реєстрації батька дитини, під час усиновлення. Труднощі виникають також у разі доведення належності спільно нажитого майна, поділу його, а також спадкування.

Найефективнішим способом захисту прав чоловіка і жінки у фактичному шлюбі є укладення ними договору про володіння чи розпорядження таким майном.

Список використаних джерел:

1. Ариванюк Т. Про деякі проблемні питання нового сімейного законодавства. Фактичне подружжя. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2004. № 1 (13). С. 39–42.
2. Басілашвілі М.Б. Деякі питання правового регулювання державної реєстрації шлюбу. *Форум права*. 2017. № 3. С. 5–8.
3. Дякович М.М., Сенік С.В. Правове регулювання «фактичних шлюбних відносин». *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 2 (126). С. 37–43.
4. Злотник І. Юридичні особливості фактичних шлюбних відносин. *Юридичний журнал*. 2004. № 7(25). С. 31–35.
5. Овчатова-Редько А.О. Характерні риси «фактичного» шлюбу за сімейним законодавством України. *Життя І.В. Шерешевського як духовна єдність між поколіннями юристів* : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 120-річчю від дня народження, 13 грудня 2008 р. 2008. С. 181–182.
6. Постанова Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text> (дата звернення: 27.05.2022).
7. Постанова Верховного Суду України від 25.12.2013 № 6-135цс13. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/VS130559?ed=2013_12_25 (дата звернення: 27.05.2022).
8. Сафончик О.І. Деякі питання правового регулювання правовідносин «фактичного подружжя» щодо взаємного утримання. *Актуальні проблеми держави і права* : збірник наукових праць. 2010. Вип. 53. С. 199–204.
9. Сімейне право : навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів / За ред. В.С. Гопанчука. 2002. 272 с.
10. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.05.2022).
11. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар. 3-тє вид. доп. і перероб. / З.В. Ромовська. 2009. 432 с.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru#ed20131011#Text> (дата звернення: 27.05.2022).
13. Gallagher Maggie. What is marriage for the public purposes of marriage law. *La. L. Rev.* 2001, S. 773.
14. Sunstein Cass R. The Right to Marry. *Cardozo L. Rev.* 2004, S. 2081.

References:

1. Arivanyuk, T. (2004). On some problematic issues of the new family legislation. Actual marriage. Small encyclopedia of notaries [*Mala entsyklopediya notariusa*]. № 1 (13). P. 39–42.
2. Basilashvili, M.B. (2017). Some issues of legal regulation of state registration of marriage. Forum of Law – *Forum prava*. № 3. P. 5–8.
3. Dyakovich, M.M., Senik, S.V. (2011). Legal regulation of “actual marital relations”. Bulletin of the Supreme Court of Ukraine – *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny*. № 2 (126). P. 37–43.
4. Zlotnyk, I. (2004). Legal features of actual marital relations. Legal Journal – *Yurydychnyy zhurnal*. № 7 (25). P. 31–35.
5. Ovchatova-Redko, A.O. (2008). Characteristic features of “actual” marriage under the family law of Ukraine. *Life of I.V. Shereshevsky as a spiritual unity between generations of lawyers: Proceedings of the International Scientific Conference dedicated to the 120th anniversary of his birth, December 13, 2008 [Zhyttya Shereshevs'koho yak dukhovna yednist' mizh pokolinnnyamy yurystiv: Materialy Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi (prysvyacheno) 120-richchyu vid dnya narodzhennya]*. P. 181–182.
6. Resolution of the Supreme Court of Ukraine of 21.12.2007 № 11 [*Postanova Verkhovnoho sudu Ukrayiny vid 21.12.2007 № 11*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text> (Last accessed: 27.05.2022).
7. Resolution of the Supreme Court of Ukraine of 25.12.2013 № 6-135tss13 [*Postanova Verkhovnoho sudu Ukrayiny vid 25.12.2013 № 6-135tss13*]. Retrieved from: https://ips.ligazakon.net/document/view/VS130559?ed=2013_12_25 (Last accessed: 27.05.2022).
8. Safonchik, O.I. (2010). Some issues of legal regulation of legal relations “de facto marriage” regarding mutual maintenance. Current issues of state and law: Coll. Science pr. Vip. 53 [*Aktual'ni problemy derzhavy i prava: zb. nauk. pr.*]. P. 199–204.
9. Gopanchuk, V.S. (2002). Family law: a textbook for law students of universities and faculties [*Simeyne pravo: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv yuryd. vuziv ta fakul'tetiv*]. 2002. 272 p.
10. Family Code of Ukraine of January 10, 2002 № 2947-III [*Simeynyy kodeks Ukrayiny vid 10 sichnya 2002 roku № 2947-III*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (Last accessed: 27.05.2022).
11. Romovska, Z.V. (2009). Family Code of Ukraine: Scientific and practical commentary. 3rd type. ext. and rework [*Simeynyy kodeks Ukrayiny: Naukovo-praktychnyy komentar. 3-tye vyd. dop. i pererob.*]. 432 p.
12. Civil Code of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV [*Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny vid 16 sichnya 2003 № 435-IV*]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text> (Last accessed: 27.05.2022).
13. Gallagher, Maggie. (2001). What is marriage for the public purposes of marriage law. *La. L. Rev.* P. 773.
14. Sunstein, Cass R. (2004). The Right to Marry. *Cardozo L. Rev.* P. 2081.